

INDHOLDSFORTEGNELSE | Vore Kirkegårde

Hovednummer:

Agronom Sven Raunkiær:
Kemisk bekæmpelse af uønsket vegetation i parker, på kirkegårde m. m. (II) ..... s. 17

Tillæget:

Johannes Tholle ..... s. 21
Nyt medlem ..... s. 22

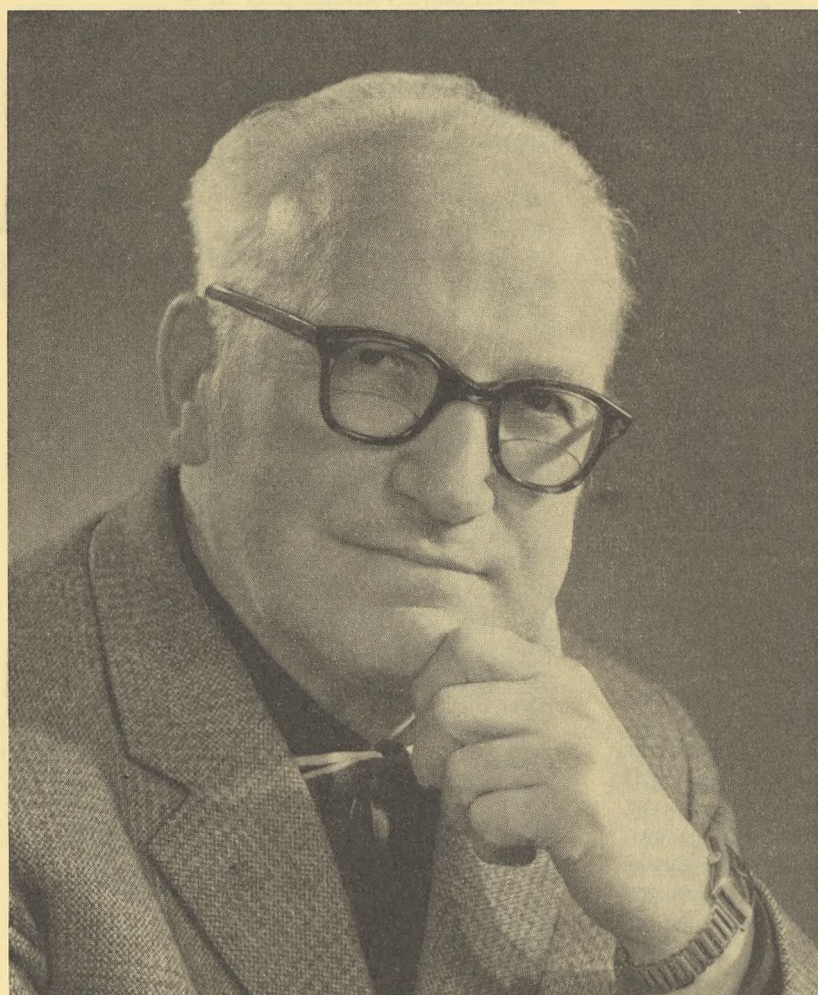
Foreningen af danske Kirkegårdsledere ..... s. 22
Hilding Claesson død ..... s. 23
Föreningen Sveriges Kyrkogårdsföreståndare ..... s. 23
Fra danske dagblade ..... s. 23
Modtagne skrifter ..... s. 27
Vore kirkegårdes teknik og praktik ..... s. 27

Nr. 3, 1968 bind 23

Tidskrift udgivet af
Foreningen for Kirkegårdskultur

Red.: Hortonom Axel Andersen,
Taastrup.

Eksp.: Kgs.inspektør V. Rud Nielsen,
Horsens.

Johannes Tholle

712.007(489)

Af formanden for „Foreningen for Kirkegårdskultur“, sognepræst Poul Götke-Hansen, Otterup.

Første gang, jeg stødte på havearkitekt Tholles navn, var, da jeg i sommeren 1951 var på bryllupsrejse til Ærø og boede nogle dage i Ærøskøbing. En dag jeg gik tur i byen, så jeg nemlig en dejlighed af et hus, som fik mig til at spørge en tilfældig forbipasserende: „Hvis er det hus?“ „Det er Tholles!“ Oplysningen blev givet kort og knapt uden ledsagende beskrivelse, som om det var den selvfølgeligste sag af verden, at man vidste, hvem Johannes Tholle var. Jeg vidste det på det tidspunkt ikke, men den oplevelse af gammel kultur og skønhed, som jeg havde fået ved synet af dette hus i Ærøskøbing gjorde, at jeg senere skaffede mig lidt

oplysning om, hvem denne mand var, og hvad han virkede med.

I „Foreningen for Kirkegårdskultur“ behøver man, ligesom den ukendte forbipasserende, heller ingen udredninger af, hvem Tholle er, det ved enhver, der har blot en smule med vor forening at gøre. Tholles fortjenester overfor foreningen er ganske simpelt enestående, og der er vel ingen enkelt mand, der har givet vor forening ansigt udadtil, som han.

Gennem en overordentlig lang årrække var havearkitekt Johannes Tholle redaktør af „Vore Kirkegårde“, fra 1927–1965, altså gennem 38 år fore-

stod han redaktionen, og han gjorde det præcist og punktligt. Som sin opfattelse af den opgave han havde fået at løse, som redaktør af „Vore Kirkegårde“, skriver han: Målet for redaktionen har været at bringe læseværdigt stof, der har kunnet dække alle de krav, som en læserkreds af såvel læge rådsmedlemmer som fagfolk og specialister med rette har kunnet stille. I en uhomogen læserkreds, som den bladet har, vil dette sige, at man har skullet gøre emnevalg for landsbygravere som for stenhuggermestre og billedhuggere, fra inspektører ved de store kirkegårde til kirkeværger ved de små, fra tekniske artikler og daglig drift til nyanlæg, nummerering og servitutbelægning, urnegravsteder og soldatergrave, fra danske såvel som fra andre nordiske forhold med kig også udenfor i den verden, hvor det gøres anderledes, og hvoraf noget kan læres, samt meget mere end dette. At ikke alle læsere har kunnet få, hvad de har søgt, er givet, men at der har været rige muligheder at høste af, er ligeså klart, og af de 35 års emner er det meget få emner, der har været behandlet mere end een gang – og har det været tilfældet, er det sket under nye synspunkter og ved andre forfattere.

Det er vist ikke muligt for en redaktør af et fagligt tidsskrift at se sin opgave i alle dens aspekter mere klart end Johannes Tholle her har gjort – og efterleve den. Blot løseligt at blade de mange årgange af tidsskriftet „Vore Kirkegårde“ igennem giver én et indtryk af overvældende emnerigdom og variation, så meget mere bemærkelsesværdigt som sideantallet ikke er overvældende i det enkelte nummer. Et problem, som redaktøren ømmede sig lidt over. Johannes Tholle fik betydelige folk, med viden om kirkegårdsspørgsmål, til at skrive artikler til bladet, og selv førte han en flittig pen og behandlede emner lige fra „Affald og affaldssamlere“ over beskrivelse af kirkegårde i ind- og udland, planter og træer til „Alterudstyr“. Det er som intet angående kirkegården var ham fremmed og lå uden for hans interessesfære. Det er lige meget, hvad Tholle skriver om, så går han til sagen med en oplagthed, der smitter læseren, så man ganske simpelt må læse artiklen til ende, han kan kunsten at skrive sagligt og indholdsmættet, uden at det bliver tørt, og gennem meget af det, han har skrevet, går tillige en tone af poesi og humor.

Ved siden af redaktørposten bestred Johannes Tholle også gennem mange år at være sekretær i foreningen, så det siger sig selv, at han har givet vor forening mange af sine kræfter og timer, og det var derfor helt naturligt, at han blev udnævnt til æresmedlem af „Foreningen for Kirkegårdskultur“ i 1967. Dette æresmedlemsskab var et synligt udtryk for foreningens taknemmelighed for Johannes Tholles indsats for den gennem årene, og med ovenstående linjer har jeg på foreningens vegne villet give udtryk for det samme nu ved hans død.

Nyt medlem. 718:061.22(489) F.f.K.
Herlev menighedsråd.

Foreningen af danske Kirkegårdsledere

718.007(489) F.d.K.

Foreningen af danske Kirkegårdsledere havde i år lagt sit årsmøde på Sjælland og indlogeret sig på Vilvorde Gartnerskole i dagene 8.–11. september.

Mødet indledtes søndag eftermiddag kl. 16 med et foredrag af museumsinspektør E. Skov fra Nationalmuseet, der med lysbilleders hjælp fortalte om Nationalmuseets syn på kirkegårdsreguleringer. Foredraget skulle være holdt af arkitekt K. J. Krogh, men denne var forhindret af en rejse til Grønland, som var blevet forsinket p. gr. af is.

Nationalmuseet har desværre ikke andel i kirkegårdsanlægget, men kun i mure, hegn og huse, hvad dog ikke betyder, at man ikke har interesse i kirkegårdsbilledet, som man gerne ser holdt med understregning af det lokale præg. Nytilkomne elementer på kirkegårdene har ofte skabt problemer, således lighusene, kapellerne en nydannelse fra forrige århundrede og fra dette parkeringspladserne, man kan absolut ikke billige den løsning, man somme steder har gjort at brede asfalten ud fra den lokale sognevej, nej, lad den grønne rabat befæste. På samme måde med asfalt på gange indenfor lågen, der iøvrigt er i strid med den kongelige anordning, det samme gælder betonstøbning, der også haves eksempler på. Kirkens umiddelbare omgivelser kan også give anledning til kritik, som når man laver regulære solterrasser, hvor kun parasol og havegril mangler for helt at svare til navnet, dette giver anledning til at slå et slag for den gamle, men i flere henseender hensigtsmæssige stenpikning langs bygningers sokkel. Gamle gravmæler, gitre o.s.v. bør ikke kritikløst kasseres, bør heller ikke altid sættes i samling (Lapidarium), der let giver et museumspræg, men lad dem stå på stedet, hvor de hører til, i det mindste i nærheden.

Mandag formiddag holdt foreningen sin generalforsamling. Formandens beretning samt kasserens regnskabsaflægning godkendtes; alle valg var genvalg. Under eventuelt bragtes spørgsmålet på bane, hvorvidt en entreprenøransat kirkegårdsgartner var pligtig til uden vederlag at overlade sit adressekartotek til efterfølgeren. Det konkrete eksempel var, at en stilling gik fra entreprenøransættelse til tjenestemandsstilling, og her forlangte menighedsrådet kartoteket udleveret ved fratrædelsen. Ved foreningens mellemkomst blev forhandlingsresultatet en efterløn på 6000 kr. årlig, imidlertid forkastede kirkeministeriet, men tilbød i stedet 900 kr./år + sædvanlig dyrtidstillæg. Man håbede dog ved yderligere forhandling at kunne forbedre efterlønnen væsentligt. Man fastslog også, at spørgsmålet om vederlagsfri aflevering af kartotek kun kunne komme i betragtning for nyansatte entreprenører, og at det er fastslået i kontrakten.

Mandag eftermiddag blev begyndt med en rundbordssamtale: Vil ligbrænding ændre vore kirkegårde til parker. Indledere var C. Eistrup, Gentofte, M. Falmer-Nielsen, Mariebjerg, Ejner Nielsen, Helsingør, og Torben Michelsen, Sorø. Alle var

enige om, at ændringen var eller er ved at ske, men der var uenighed om, det skulle være parker, kirgårde er en kulturdetalje, som ikke skal være bestemt af økonomi, men af skik og kultur; det, man forstår ved parker, hører ikke hjemme på kirkegården. Man skal nok mere hellige sig fællesanlægget, men dog levne plads for de individuelle ønsker. På mindre kirkegårde vil problemet være sværere at løse, men til gengæld vil modeluner være lettere at styre. I en brydningstid, som vi lever i, er det umuligt at sige, hvad der er det rette, og hvad der skal holdes på; men samfundsmæssige, økonomiske, æstetiske og religiøse interesser må tilgodeses.

Eftermiddagen sluttede med foredrag af havearkitekt Jørgen Palle Schmidt om: Fremtidens kirkegård. Gennem en historisk redegørelse kom han frem til konklusionen, at man må kende funktionen og den kultiske baggrund for at kunne skabe noget rigtigt og brugbart, uden rodløshed som megen moderne arkitektur. De nye skud, der må komme, må ledsages af en entydig redegørelse, så de fremtidige vogtere kan røgte anlægget efter hensigten.

De to sidste dage brugtes til ekskursioner, dels til Lyngbys kirkegårde og Ryvangen, dels til Forstbotanisk Have og et planteskolebesøg.

Hilding Claesson død. 718.007(485)

Forhenværende kirkegårdsforstander i Lund, Hilding Claesson er død, 79 år gammel, den 2. august.

Claesson var født i Småland og fik efter gartneruddannelse eksamen fra Adelsnäs trädgårdsskola i 1914. I nogle år beskæftigede han sig med planteformodling og forsøgsvirksomhed, men i 1923 blev han ansat som kirkegårdsforstander i Lund. Her udøvede han sit livsværk, som han sluttede ved pensionsalderen i 1954 belønnet med guldmedalje. I 1952 udnævntes han til krigsgravsinspektør, idet han under krigen gjorde tjeneste i værnene med begravelsestjeneste som speciale.

Gennem mange år var Claesson sekretær i Foreningen Sveriges Kyrkogårdsföreståndare, også i Danmark har han været gæst ved kirkegårds møder.

I Vore Kirkegårde har vi en artikelserie fra hans hånd om Lunds kirkegårde. (V.K. 10(1933) 54-56, 59-61). (Viola-Trädgårdsvärlden (1968) 7. aug.).

Föreningen Sveriges Kyrkogårdsföreståndare 718:061.22(485) F.S.K.

Föreningen Sveriges Kyrkogårdsföreståndare holdt sit årsmøde i Rättvik i dagene 19.-22. august. Den 19. indledtes med morgenandagt i Rättviks kirke og efter årsmødeforhandlingerne orienterede kyrkogårdsmästare Stig Wasberg om Rättviks kirkegårde. En gravmonumentudstilling præsenteredes af direktør Nils Grufman, og kunstneren Fritz Sjöström talte om gravmæler og G.R.O.s gravmæleforslag.

Tirsdag fortsatte med gravmæler, idet kirkegårdschef Gösta Hagberg og kunstneren Thomas Hellström m. fl. talte om gravmælers materiale og

udførelse. En maskinudstilling vist på Leedalshöjden. Som indledning til udflugt viste havearkitekt Karen Reistad lysbilleder fra norske kirkegårde.

De to sidste dage brugtes til studieudflugt til norske fjeldkirkegårde. (Viola-Trädgårdsvärlden (1968) 31. juli, 7. august).

Fra danske dagblade

Johannes Tholle.

712.007(489) Tholle, Johs: 718:05(489) V.K. 28/8 Berlingske T., Politiken, Kr. Dagbl., 29/8 Aktuelt, 30/8 Ålborg Amtst. Nekrologer over havearkitekt Johannes Tholle.

Gunnar Hammerich 75 år. 718:061.22(489) F.f.K. 11/7 Berlingske T. Billedhugger Gunnar Hammerich, Ærøskøbing fylder 75 år.

Kirkeministeriets administration af kirker og kirkegårde decentraliseres. 718(489):351.776

30/7 Berlingske Aften, 31/7 Vejle Amts F. Mange sager, der tidligere skulle godkendes af kirkeministeriet, foreslås nu afgivet af stiftsøvrigheden ifl. den betænkning, som det siden 1964 siddende udvalg for ændringer i kirkeministeriets kirkelige administration har afgjort. Stiftsøvrigheden og dets konsulenter skal have større beføjelser.

Allierede Krigergrave. 718(489):725.945.2(41) 12/7 Berlingske Aften. 13/7 Kr. Dagbl. 16/7 Fr.-borg Amts A., Børsen, Jyllandsp. Generaldirektør William Chalmers, Commonwealth War Graves Commission førte en 3-dages samtale om de 1100 britiske grave på 120 forskellige kirkegårde. I tilfælde af kirkegårdsnedlæggelse skal gravene samles.

Frihedskæmpergrave. 718(489):725.945.2(489) 26/6 Folkebl. for Randers og O., 27/7 Berlingske T., Børsen, Information, Jyllands P., Kr. Dagbl., Sjællands T. Kirkeministeriet har nu imødekommet en anmodning fra Frihedskampens Veteraner om sikring af frihedskæmpernes grave ved at udsende et cirkulære, der påbyder notering i kirkegårdsprotokollen, at gravstedet ikke må nedlægges eller sløjfes uden tilladelse fra kirkeministeriet. På statens bekostning fremstilles et mindetegn til gravstederne.

3/9 Berlingske Aftena., 4/9 Fyns T. Kirkeministeriet har modtaget indstilling underskrevet d. 29/8 fra udvalget angående fredning og hædersmærkning af frihedskæmpergrave. Udvalget består af højesteretsdommer A. Blom-Andersen, formand, kontorchef Dige, Frihedsfonden, professor, dr. jur. Isi Foighel, medlem af Frihedsrådet og ekspeditionssekretær B. Rønlev, Ulykkesforsikringsdirektoratet, sidstnævnte har virket som sekretær, samt biskop H. Øllgaard. En liste over 597 frihedskæmpere er opstillet, men udvalget arbejder videre med endnu en person, om hvem man ikke ved, om han var frihedskæmper eller et tilfældigt offer i en kamp mellem danske og tyske. I listen er ikke med-

regnet gravene i Ryvangen, på Bispebjerg kgd. og Hvidstensgruppens i Spentrup. De 597 grave bliver sikret mod sløjfning ved tilføjelse til kirkegårdsprotokollerne; men der sker ingen begrænsning i de pårørendes rettigheder til at passe og vedligeholde gravene, først når de pårørende ikke mere er tilstede, træder den offentlige vedligeholdelse til og gøres efter stedets skik. Kirkeministeriet har udsendt lister med ca. 400 navne, resten vil blive udsendt, når de er gennemgået. På frihedskæmpergravene vil blive anbragt en bronzemedaljon, som udføres af professor Mogens Bøggild, så gravene kan skelnes fra andre grave på kirkegården. I Ryvangen, hvor alle grave er frihedskæmpergrave, vil man dog ikke anbringe medaljoner. Der vil senere blive draget omsorg for, at der sker sikring og varig fredning og vedligeholdelse af grave med faldne soldater og marinere.

Portrætrelieffer fotograferes. 718:726.825:73
28/7 Berlingske T. Det kgl. Bibliotek har fået en skat af portrætter af kendte og ansete mænd og kvinder så langt tilbage, som før guldalderetiden, idet Københavns stadsarkiv har ladet gravmæler med portrætter fotograferes. Især de relieffer, der er udført i marmor, har det ofte været i sidste øjeblik, før forvitringen har udsluttet arbejdet. Arbejdet er blevet til på initiativ af redaktør Eyv. Rafn.

Hedehusene, Ansgar. 718(489.11)
31/8 Roskilde T. Menighedsrådet har med fremtidig udvidelse for øje købt naboejendommen, hvoraf man tidligere har købt en parcel til udvidelse af kgd. Købspris 116.192 kr.

Store Magleby. 718(489.11)
30/8 Amagerbl. På et nyerhvervet areal syd for kgd.en anlægges for tiden en ny begravelsesplads.

Asminderød. 718(489.12)
19/8 Nord-Aktuelt. Menighedsrådet har afsat 30.000 kr. til et fond for kirkegårdsudvidelse.

Birkerød og Høsterkøb. 718(489.12)
2/7 Frederiksborg Amts A. I fremtiden kan der kun erhverves gravsteder for 20 år, men med fornyelsesret efter udløbet.

Farum. 718(489.12)
30/6 Frederiksborg Amts A. Kirkeministeriet har endnu ikke givet den endelige godkendelse af planen til kirkegårdsudvidelse, men har givet et forhåndstilsagn.

Gilleleje, nye. 718(489.12)
2/7 Nord-Aktuelt, 3/7 Frederiksborg Amts A. Gen-nem eet år er der arbejdet på udvidelsen, som kan indvies nu søndag d. 7/7. Udvidelsen ligger på en terrasse, forbundet med den ældre del ved en sten-trappe.

Karlebo. 718(489.12)
21/6 Nord-Aktuelt. Istandsættelse af kgd. til et beløb af 45.000 kr. skal udbydes i licitation.

Oppe Sundby. 718(489.12)
15/6, 17/6 Frederiksborg Amts A. For 30.000 kr. er erhvervet 1 td. land på vestsiden af kgd. til udvidelse.

Tjæreby. 718(489.12)
15/8 Frederiksborg Amts A. Kirkegården skal om-lægges, derfor skal menighedsrådet på studietur til Nordvestsjælland sammen med havearkitekt Brejn-holt, Sorø.

Kalundborg. 718(489.13)
8/7 Kalundborg Folkebl. Grantræerne på arealet øst for administrationsbygningen ryddes, og arealet bruges til kirkegårdsudvidelse.

Nykøbing. 718(489.13)
5/7 Holbæk Amts Venstrebl. Den nye kirkegård har foreløbig kostet 115.000 kr., men i beløbet ind-går også beløb, som en del lodsejere i henhold til kendelse skal udrede.

Svallerup. 718(489.13)
15/8 Kalundborg Folkebl. Ved at fjerne kommune-huset er kirken blevet frilagt. Arealet vil senere kunne anvendes til kirkegårdsudvidelse.

Fuglebjerg. 718(489.14)
21/6 Sjællands T. I stedet for det gamle kapel, der er blevet for lille, bygges nu et nyt; i går nåede man rejsehøjde.

1/7 Vordingborg Dagbl. En kgd.s udvidelse på 3000 m² fordobler det samlede areal. Terrænet er planeret og drænet, og en mur er ved at blive byg-get. Udvidelsen er nødvendiggjort af, at udensogns ønsker at blive begravet i Fuglebjerg.

Korsør. 718(489.14)
7/8 Sjællands T. Kommunen udbyder bygningen af muren i fuld længde, 170 m, i licitation. For-handlingerne endte med, at kommunen betaler hele muren.

Pedersborg. 718(489.14)
29/6 Sjællands T. Menighedsrådet ønsker at ud-vide mod vest, men det har Nationalmuseet sat sig imod af hensyn til fortidsminder. Sorø Amts Fred-ningsnævn har nu beset arealerne omkring kirken for at finde en løsning. Man ser hellere en udvi-delse end en annekskirkegård.

Slagelse. 718(489.14)
25/6 Sjællands T. Byrådet behandlede i aftes et for-slag om at udlægge 5 ha til kirkegård syd for byen. Forhandlingerne med menighedsrådene skal nu af-gøre størrelse og endelig placering.

28/8 Sjællands T. Menighedsrådene har haft møde med kommunens kasse- og regnskabsudvalg. En skitse om en kirkegård på ca. 5 ha i området Ny Næstvedvej og Hunsballevej blev aftalt, men der er ikke taget principbeslutning.

Slagelse, Sct. Mikkels. 718(489.14)
28/8 Sjællands T. Kunstneren Svend Hallberg, Døjringe, skal udføre en udsmykning på „de ukendtes“ grav. Arbejdet skal udføres i 2 etaper, hvoraf den første kommer til at koste mellem 5 og 6.000 kr.

- Næstved.* 718(489.15)
4/7 Præsto A. Næstved krematorium projekterer en udvidelse af ligrum, så der kan opbevares op til 10 kister, desuden en mindre kapelsal med ca. 50 pladser. På den gamle kirkegård har man ensrettet trafikken ved indkørsel af den hidtidige indkørsel og udkørsel af en nyindrettet låge.
- Stege.* 718(489.15)
17/6 Vordingborg Dagbl. Kirkegårdsudvidelsen er nu ved at være færdig til aflevering, men man er betænkelig ved dræningen, der ikke har fungeret tilfredsstillende i foråret.
30/8 Vordingborg Dagbl. Efter en polemisk bemærkning i bladet redegør anlægsgartneren for de vanskelige forhold, hvorunder arbejdet på udvidelsen af Stege kgd. har fundet sted.
- Søndre Nærå.* 718(489.21)
13/6 Fyens T. Menighedsrådet har fået lov at nedlægge vejen øst for kirkegården, når denne skal udvides.
- Vissenbjerg.* 718(489.21)
28/6 Fyens Stiftst., 28/6 og 29/6 Fyens T. Kirkegårdsudvidelsen, der startede 1964, er nu fuldført. Af de 15.110 m² præstegårdsjord, der erhvervedes, er halvdelen anlagt, og der er blevet 600 grave, heraf 300 urnegrave. Udgift ca. 50.000 kr. Havearkitekter: Klåborg, Lindholt og Moos, Odense. Arbejdet er udført af graver Jens Erik Sørensen.
- Aunslev.* 718(489.22)
28/8 Fyens Stiftst. En udvidelse på 3600 m² skal udføres. Jorden er købt for 2 kr./m², den skal omgives med kampestensdige ligesom den ældre kgd. En del af arealet skal anlægges som urnehave.
- Hjulby.* 718(489.22)
7/7 Fyens Stiftst. Planer til nyt kapel er indsendt til godkendelse i kirkeministeriet.
- Ringe.* 718(489.22)
30/6 Fyens Stiftst. Udvidelse, vedligeholdelse og drift kostede sidste år 64.250 kr.
12/8 Fyens T. Inden 1970 skal kirkegården udvides med 2 tdr. land vest for den nuværende.
- Maribo.* 718(489.31)
29/8, 2/9 Loll.-F. Folket., 30/8 Loll.-F. Venstrebl. Ved provstesynet blev der gjort bemærkning om den tætte belægning på kgd.en, og menighedsrådet anmodedes om snarest at sikre sig et passende areal til annex-kgd. Maribo kgd. kan kun udvides ud i engen mod Søndersø. Engen er under opfyldning, men der kan kun anlægges urnehave på arealet.
- Nakskov.* 718(489.31)
27/7 Loll.-F. Venstrebl. Flere og flere ønsker at blive begravet anonymt i fællesgrav, derfor må denne udvides. Samtidig bliver flere gravsteder ryddet som forsømte, fordi de ikke passes.
- Våbensted.* 718(489.31)
9/7 Loll.-F. Folket., Ny Dag, Nyk. F. Licitation over rydning, planering og dræning af den 2100 m² store udvidelse havde 4 deltagere, højeste tilbud var 26.915 kr., laveste 20.466 kr. incl. moms.
- Nykøbing.* 718(489.32)
26/6 Loll.-F. Venstrebl. Urnehaverne på både Nordre og Østre kgd. skal udvides.
14/8 Ny Dag, Nyk. F., 20/8 Loll.-F. Venstrebl. 45-50 parkeringspladser indrettes på Nordre kgd.
- Dronninglund.* 718(489.41)
1/9, 3/9 Vendsyssel T. Udvidelsen af kgd.en, hvoraf en del er anlagt som urnehave, er færdig og indvies d. 22/9.
- Dronninglund, Lunderbjerg.* 718(489.41)
20/7 Ålborg Amtst. Ca. 1 km fra Dronninglund ligger en ubenyttet kgd. fra 1706, her blev en del tyske flygtninge begravet, disse er nu blevet flyttet på tysk foranledning.
- Frederikshavn.* 718(489.41)
7/8 Vendsyssel T. For 10. gang er et hold tyske unge på arbejdslejr for at vedligeholde de tyske grave. I år sker der en omlægning med træfældning og rejsning af et stort kors.
- Hjørring.* 718(489.41)
20/6, 25/6 Vendsyssel T. Tidligere planer om en ny kgd. ved Hirtshalsvej er opgivet, fordi pladsen var mindre egnet og for lille. Byplanudvalget har i stedet udpeget et areal ved Åstrupvej, der snarest kloakeres.
- Sæby.* 718(489.41)
20/6 Vendsyssel T., 21/6 Ålborg Amtst. Udvidelsen af kirkegården er nu tilendebragt. Udgiften har været 200.000 kr.
- Nykøbing.* 718(489.42)
8/8 Morsø Folkebl. 62 m ny kirkegårdsmur har været udbudt i licitation.
- Dokkedal.* 718(489.43)
24/7 Ny Tid. 7000 m² overtages af Mou sogneråd til udvidelse af kgd. I stedet afgives et mindre areal.
- Mou.* 718(489.43)
27/8 Ny Tid. Til udvidelse af kirkegården har sognerådet anbefalet en udstykning af 274 m².
- Strandby.* 718(489.43)
13/7 Ålborg Amtst. Menighedsrådet har til hensigt at erhverve jord nord for kirkegården til udvidelse.
- Ålborg, Sdr.* 718(489.43)
17/7, 31/7 Ny Tid. Kirkegårdsbestyrelsen har søgt og fået kirkeministeriets tilladelse til at lade 275 tyske grave flytte. Herved opnås, at arealet får en mere rektangulær form.
- Randers, Nordre.* 718(489.44)
25/6 Randers Amtsa. Der er anlagt nye urnepladser. Udgiften har været 18.975 kr.
- Thorso.* 718(489.44)
3/9 Århuus Stiftst. På grund af pladsmangel har det været nødvendigt at inddrage et større areal, der støder op til kgd.en, ligesom det har været nødvendigt at flytte en stor del af det dige, der afgrænser kgd.s areal.

- Thorning.* 718489.45)
3/7 Skanderborg Amts A., 9/7 Kr. Dagbl. Et forslag til udvidelse udarbejdet af kgd.sinspektør Bach Nielsen, Silkeborg, er indsendt til kirkeministeriets godkendelse. Man agter at påbegynde arbejdet til efteråret.
- Gjellerup.* 718(489.46)
17/6 Herning Folkebl. En trediedel af den jord, man for 4 år siden sikrede sig til udvidelse, er nu anlagt og indviet. Det resterende areal drives fortsat landbrugsmæssigt, til der bliver behov.
- Herborg.* 718(489.46)
15/6 Herning Folkebl. Nr. Vium-Herborg sogneråd har anbefalet, at Statsbanerne afhænder 1400 m² af et areal mellem banen og kgd.en, som ikke kan bruges til bebyggelse. I øjeblikket er der ikke behov for udvidelse.
- Herning, nye.* 718(489.46)
27/6 Herning Folkebl. Indtil nu har anlæget kostet 862.202 kr.
- Holstebro.* 718(489.46)
4/9 Kr. Dagbl. I løbet af 4-5 år vil der ikke være flere begravelsespladser tilbage på Holstebro kgd. Et skitseforslag til en ny kgd. med kapel og krematorium på hjørnet af Viborgvej og Ringvejen er godkendt og skal indsendes til godkendelse. Projektet er beregnet til 3,1 mill. kr. Arealet er 6,15 ha. Havearkitekt: kgd.sinspektør C. Walbjørn Christensen. Arkitekt: T. Østergaard Nielsen og Ingeniør: Otto Poulsen.
- Sevel.* 718(489.46)
28/8 Holstebro Dagbl. Anlæg af udvidelse på 2000 m² er nu igang. Den nye del kommer til at ligge 2 m lavere end den gamle; forbindelsen skabes af en bred stentrappe. Den hegnes af et stendige.
- Videbæk.* 718(489.46)
24/8 Herning Folkebl. Der er pladsmangel på kgd., men det areal menighedsrådet har købt til udvidelse, ligger for nær på vandværkets boring. Landvæsenkommissionen skal afgøre sagen.
- Framlev.* 718(489.47)
28/8 Skanderborg Amts A. Menighedsrådet har fået anbefaling til en ansøgning om 25.000 kr. til udvidelse af kgd.
- Hørning.* 718(489.47)
14/6 Aarhus Stiftst. Opførelsen af kapel er nu så langt fremme, at der kan holdes rejsegilde.
- Kløvborg.* 718(489.47)
25/7 Horsens Folkebl. Til trods for, at en regulering har givet flere gravsteder, vil de dog være opbrugt om få år, så man må gøre sig klar til en udvidelse.
- Kolt.* 718(489.47)
22/8, 30/8 Aarhus Stiftst., 26/8 Kr. Dagbl. Foruden anlæg af parkeringsplads udvides kgd.en med 8702 m², og der opføres nyt kapel med redskabsrum og toiletter. Jorden til udvidelsen har kostet 43.510 kr., og udvidelses- og kapelarbejdet godt 116.000 kr.
- Odder.* 718(489.47)
15/6 Aarhus Stiftst. En udvidelse skal være klar til at tage i brug om 7-8 år, projekteringen skal derfor igang. Ved sognekirken er en urnekgd. ved at blive indrettet.
- Ry Stationsby.* 718(489.47)
24/8 Skanderborg Amts A., 28/8 Aarhus Stiftst., 30/8 Horsens Folkebl. Den 8000 m² store udvidelse er nu påbegyndt og ventes tilendebragt omkr. 1/11. Der fås ca. 500 gravpladser, og udgifterne er anslået til ca. 300.000 kr., idet arealet er stærkt skrånende.
- Skanderborg, Skanderup kgd.* 718(489.47)
24/6 Horsens Folkebl. Også udvidelsen her er påbegyndt, der indvindes 310 gravpladser.
- Silkeborg.* 718(489.47)
13/8 Kr. Dagbl. Halvdelen af pladserne ved urnemuren er optaget. Der er planer om at forlænge muren.
- Egtved.* 718(489.48)
3/7 Kolding Folkebl. Menighedsrådet har købt jord til udvidelse af kgd.en.
- Uldum.* 718(489.48)
2/8 Horsens Folkebl. Udvidelsen af Uldum kgd. er afsluttet.
- Næsbjerg.* 718(489.49)
11/6 Vestkysten. Der er sikret jord til udvidelse, idet sognerådet vederlagsfrit har overdraget den gamle skoleplads.
- Nustrup.* 718(489.61)
11/7. Kr. Dagbl. Nustrup kgd. er blevet udvidet med 3000 m², en ny redskabs- og toiletbygning skal opføres i stedet for den gamle, der er revet ned.
- Sdr. Hygum.* 718(489.61)
10/7 Kr. Dagbl. Nyt kapel tegnet af arkitekt Sv. Aa. Aakjær til en håndværkerudgift på 43.316 kr. skal opføres.
- Tyrstrup.* 718(489.61)
2/7 Kolding Folkebl. Udvidelsen af kgd.en er i fuld gang, der indvindes 2600 m², og udgiften bliver ca. 20.000 kr.
- Nexø.* 718(489.7)
14/7, 8/8 Bornholms T. På den gamle kgd. anlægges en urnegård, planlagt af havearkitekt Jungren Have. Urnegravstederne bliver 1,5×1,5 m store og kantes af en 16 cm høj (4 skifter) Nexø-sandsstenkanter og tilplantes med roser. Det forbindende element bliver græs. Til udvidelse af den nye kgd. ansøges byrådet om at få stillet en del af lystskoven til rådighed.

Modtagne skrifter

Dansk Tidsskrift Index. 014.3

53. årgang af Dansk Tidsskrift Index, der giver en systematisk fortegnelse over indholdet af ca. 300 danske og en del norske tidsskrifter, har optaget alle artikler fra Vore Kirkegårde, bd. 22 nr. 8-12. Det er et stort og prisværdigt arbejde, Bibliotekscentralen udfører til hjælp for litteratursøgende. (Udgiver: Bibliotekscentralen, København 1968).

400 danske Landsbykirker. 726.5(489)

400 danske Landsbykirker med fotografier og kort. Forord, indledning og udvalg ved Johan Exner. Redaktion og udarbejdelse af tekster Jan Ebert.

Når man rejser gennem landskabet møder blikket bestandig kirker, og hvor tit har man ikke haft lyst til på en lettilgængelig måde at kunne få oplysninger om disse efterhånden, som man passerer dem. Dette savn er der rådet bod på gennem denne bog, der rummer et skønsomt udvalg, som man har anset for repræsentative for den danske kirkearkitektur.

I indledningen får man en gennemgang af stilarter og arkitektur, oplysninger om inventar, malerier o. l. I den leksikalske del er kirkerne ordnet alfabetisk, men der er i kode oplyst, hvor på kortbladene man skal søge, hvis man vil arbejde den vej. Kirkens arkitektur, alder, tilbygninger og inventar beskrives. I tilgift får man et autokort i målestoksforhold 1:250.000 i flerfarvetryk. De beskrevne kirker er indsat i en blå cirkel.

Bogen har absolut sin plads i bilen, og den bør bruges på den måde, at man meget oftere gør ophold og besøger de kirker, man passerer. (Gyldendals forlag. 1968. 26×16 cm, lærredsbinding, 143 tekstsider, 21 kortsider og vejlængdetabeller).

Vore kirkegårdes teknik og praktik

Om jordfæstelse af urner. 718:393.1:393.2

Af kirkegårdsinspektør Aage Fich.

Et gammelt kirkegårds-stendige som afdelingsadskillelse på en kirkegård. Urnegrav 1,5 m². Venstre nabograv ubenyttet. Udækket lerbunke fyldt op på nabograven. 1 skovl, 1 klodset støder med tværgreb og urnetangen stillet uordentligt op ad stenmuren på nabograven.

En velklædt, høflig kirkegårdsbetjent ledsager enken og den nærmeste familie til graven. Da følget rækker indpakningspapir fra blomsterbuketter til ham, er han nærmest rådløs. Det har han ikke oplevet før.

Situationen er desværre ikke enestående. Det kunne have været sådan: Ler fra urnegraven kunne være fyldt direkte på trillebør og kørt til side under urnenedsættelsen, skovl og støder kunne følge med på trillebøren, kun urnetangen forblev ved graven, urnegraven kunne være beklædt med grønt, gran, tsuga eller lign. om vinteren, evt. løvgrene om sommeren, kirkegårdsbetjenten kunne være trådt frem

og taget blomsterpapiret, efterhånden som følget pakkede blomsterne ud, og derefter diskret trådt tilbage igen. Intet hastværk. Familien må have tid til at sunde sig.

Når familien har forladt graven, er det intet besvær at køre opgravet ler og redskaber tilbage før tilkastning.

På nogle kirkegårde søges familiens overværelse af urnenedsættelsen undgået ud fra en mere eller vel navnlig mindre psykologisk begrundelse. Det bliver „urnenedsættelse uden familie“.

På en del kirkegårde søger man at undgå beklædning af urnegraven med grønt. Man finder lerbunken i overensstemmelse med „rationalistisk“ tankegang.

Det kan ikke forventes, at kirkegårdsledelse og personale skal være deltagende i en families sorg og savn. Det må være deres opgave at varetage de praktiske foranstaltninger før, under og efter en urnenedsættelse. Det må være deres opgave at optræde hjælpsomt (vejledende) og diskret. De bør også se en opgave i at bevare en vis standard over jordfæstelsen.

Følget vil ikke umiddelbart opfatte det sådan, at de tænker, „hvor var det dog gjort pænt“. Det skal de heller ikke, men der er grund til at forvente, at de bemærker det, der *ikke* er pænt; og det kan udækkede lerbunker, ubeklædte urnegrave og snavsede redskaber ikke siges at være.

Kan man da med rette på kirkegården blot betragte en aske ud fra dens kemiske sammensætning og jordfæstelsen, som på det nærmeste familien ivedkommende? Enhver må gøre sig sine tanker!

Nedsættelse af aske i askefællesgrave har formentlig fremmet mangel på ærbødighed, eller om man vil forfladigelsen.

På kirkegården må vi klart se, at vor opgave først er af praktisk art, men på mange kirkegårde er der grund til at stille sig det spørgsmål: Gør vi det pænt nok? eller fortsætter vi uden overvejelse med en tilvænnet ligegladhed?

Den florumvundne romantik eller teatraliske sentimentalitet skal ikke forsvares.

Der indvendes, at beklædning af en urne- eller kistegrav koster et vist beløb. Ja, selvfølgelig. Enhver arbejdsydelse kræver tidsforbrug og derfor betaling. Omkostningerne er dog forsvindende i forhold til en bisættelses eller begravelses samlede omkostninger.

Argumentet er derfor ikke holdbart.

Der indvendes også, at „det river op i såret“, når familien *igen* skal til en sørgehøjtidelighed efter, at bisættelsen var kommet lidt på afstand.

Man kan roligt overlade de efterladte selv at bestemme, om de vil være til stede ved jordfæstelsen. De 98 % vil. De tårer, der rinder den dag, lindrer mere, end de brænder.

Fra kirkegårdens side er det derfor en for letkøbt begrundelse for ikke at opfylde de krav, som medvirken til en smuk og stilfuld jordfærd stiller.

Er vi da ved at blive så materielle, at vi uden

protest glider ind i en æra, hvor et menneske kun er et nummer i live og ikke opmærksomhed værd efter døden?

Gentofte Kommune

Kirkegårdsinspektør

Stillingen som inspektør ved Hellerup Kirkegård er ledig pr. 1. april 1969 og kan søges af personer, der er havebrugskandidater eller har en dermed ligestillet uddannelse.

Stillingen aflønnes efter Gentofte Kommunes 11. lønklasse med 22.260 kr. årlig, stigende hvert 3. år til 26.520 kr. årlig, der opnås efter 9 års tjeneste. Til de nævnte beløb kommer dyrtidstillæg, overenskomstillæg m. v., således at begyndelseslønnen efter fradrag af pensionsbidrag for tiden andrager 49.303,66 kr. årlig og slutlønnen 57.920,11 kr. årlig.

Efter 1 års tilfredsstillende prøvetid kan fast ansættelse som tjenestemand forventes.

Anciennitet fra tidligere tjenestemandsstilling kan eventuelt medtages.

Skriftlig ansøgning bedes senest den 1. november 1968 rettet til Gentofte Kommunalbestyrelse, Rådhuset, Charlottenlund.

Foreningen for Kirkegårdskultur

Kontor: Silkeborgvej 23, 8700 Horsens. - Postkonto: 11 915.

Formand: Sognepræst Povl Götke-Hansen, 5450 Otterup.

Næstformand: Folketingsm. Ove Hansen, 2750 Ballerup.

Sekretær: Kirkegårdsinspektør M. Falmer-Nielsen, Vintarpergården, 2820 Gentofte.

Kasserer: Kirkegårdsinspektør V. Rud Nielsen, 8700 Horsens.

Fra ovennævnte kontor forhandles:

Kirkegårdsprotokoller, pr. stk. kr. 170,00.

Samme med legatgravstedsregister kr. 180,00.

Gravstedsbreve, pr. 50 stk. kr. 15,00.

Vedtægt for kirkegårde, pr. stk. kr. 3,00.

Småskrift nr. 10: Den ggl. anordning om kirkegårde, kr. 1,00.

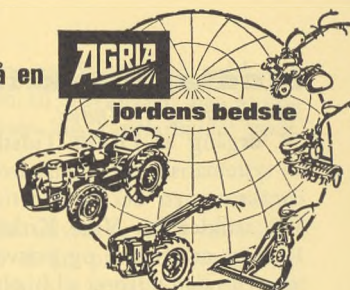
Tidsskriftet Vore Kirkegårde: 1928/29 kr. 10,00, 1929/30 kr. 10,00, 1930/31 kr. 10,00, 1931/32 kr. 10,00, 1932/33 kr. 10,00, 1933/34 kr. 10,00, 1936/38 kr. 10,00, 1947/50 kr. 10,00, 1950/53 kr. 10,00, 1953/56 kr. 15,00, 1956/59 kr. 20,00, 1959/62 kr. 20,00, 1962/65 kr. 20,00.

Enkelte hefter af løbende årgang pr. stk. kr. 8,00.

Register til Vore Kirkegårde bind I-XVI kr. 2,00.

Ved indmeldelse i Foreningen for Kirkegårdskultur modtager medlemmerne tidsskriftet gratis.

... spørg hellere på en

Maskiner fra 3-14 HK

AGRIA har både maskiner og redskaber til alt. Type 4000/6000 er praktisk og lethåndterlig, men med overlegen motorkraft: 5 eller 7 HK

Type 4000/6000

Landsdækkende servicenet:

Sjælland/Loll.-Falster: (01) *96 66 77 - Fyn: (09) 97 65 11, Højby 88 - Nordjyll./Nord: (089) 1 Hjørring 1234 - Nordjyll./Syd: (08) 12 68 53 - Midtjyll./Nord: (06) *17 65 77 - Midtjyll./Syd: (055) 2 38 00 - Sønderjylland: (046) 2 39 44 - Bornholm: (03-972) Lobbæk 16.

Vore Kirkegårde

Redaktør: Overgartner, hortonom Axel Andersen, Taastrup.

Redaktion: Ørnevej 1, 2630 Taastrup. Tlf. (01) 99 26 19.

Ekspedition: Silkeborgvej 23, 8700 Horsens, giro 11 915.

Abonnement: Medlemmer af Foreningen for Kirkegårdskultur får gratis tidsskriftet, der udkommer med 4 hefter om året. Enkeltheft sælges for kr. 8,00 pr. stk.

Henvendelse: Silkeborgvej 23, 8700 Horsens.

Adresseforandringer bedes altid anmeldt til posthuset. Skulle bladet udeblive, bedes man klage til nærmeste postkontor.

Annoncer tegnes hos redaktøren og i ekspeditionen.

Annoncetakst: $\frac{1}{32}$ side kr. 15,-, $\frac{1}{16}$ kr. 26,-, $\frac{1}{8}$ kr. 40,-, $\frac{1}{4}$ kr. 70,-, $\frac{1}{2}$ kr. 135,- og $\frac{1}{1}$ kr. 250,-; 10 pct. rabat for 4 gange og 25 pct. rabat for 12 gange.

MEMLEM AF
FORENINGEN AF DANSKE
UGEBLADE, FAGBLADE OG TIDSSKRIFTER

Vore Kirkegårde leveres iflg. aftale obligatorisk til medlemmer af Foreningen af danske Kirkegårdsledere og medlemmer af Østifternes Sten- og Billedhuggerforening, Stenhuggerlauget i København samt Stenhuggermesterforeningen i Jylland og Stenindustriens Arbejdsgiverforening på Bornholm. Endvidere vederlagsfrit til kirkeministeriet, landets stiftsøvrigheder, de ggl. bygningsinspektører samt provsterne.